

Grænser

Østeuropas angst for russerne
Side 2

Stridsmænd

Arabiske skolebøger om korstog
Side 6

Himmelsk

Johannes Væрге om livet på den anden side
Side 8-9

Eftermæle

Kaj Munk dumpede kunstnerisk
Side 10-11

Aftryk. Dansk geolog har fundet stegosaur-fodspor på det nordamerikanske kontinent. Trods millioner af års adskillelse i en europæisk og en nordamerikansk gruppe er sporene identiske lige ned til tåneglene.

På sporet af Amerika

Af HENRIK OLSEN

I maj måned var brikkerne ved at falde på plads for geolog Jesper Milàn fra Københavns Universitet. Efter flere års studier af fossile fodspor fra pansrede dinosaurer var han sammen med en kollega ved at lægge sidste hånd på en videnskabelig artikel. Pointen lå klar: sporfossilet Deltapodus – et karakteristisk trekantet dinosaurfodspor – tilhørte en unik europæisk slægt af stegosaurerne, der er bedre kendt som pansrede dinosaurer.

Inden Jesper Milàn fik sat det sidste punktum i artiklen, tog han i midten af maj på den fem uger lange Thornbury Dinosaur Expedition i Utah, inviteret af geolog Luis Chiappe fra The Dinosaur Institute i Los Angeles. Og den tur skulle vende op og ned på Milàns geologiske verdensbillede, for Deltapodus dukkede meget overraskende også op i Utah, 9.000 kilometer vest for de hidtidige fund, som alle var gjort i Europa.

Ekspeditionens primære formål var udgravningen af et kæmpemæssigt dinosaurskelet nær byen Blanding i det sydlige Utah. Og Luis Chiappe ville gerne have fodsporseksperten Jesper Milàn med på turen, så området også kunne undersøges for dinosaurfodspor.

Jesper Milàn fandt, hvad han søgte – et dinosaurfodspor – men til hans store overraskelse var fodsporet fuldstændig identisk med de fund, han havde gjort i Europa.

»Det ødelægger så lige pointen med, at det skulle være en speciel europæisk form,« fortæller Jesper Milàn med et skævt smil. For det lille stik af skuffelse varede ikke længe: »Den teori blev ødelagt, men til gengæld var det lige så spændende, at vi nu også kunne finde fodsporene i Nordamerika, for det er aldrig sket før.«

Fundet af Deltapodus, fodaftrykket fra et bagben af en stegosaur, er nemlig sensationelt nyt. Det vrirler med skeletter af stegosaurer i de geologiske lag i Utah, som Jesper Milàn undersøgte, men der er aldrig tidligere fundet et

fodspor fra de pansrede kæmper, hverken i Utah eller noget som helst andet sted i Nordamerika. Et udvisket aftryk at venstre hånden med en kloformet negl kan oven i købet ses ved siden af det markante fodaftryk i den amerikanske sten.

STEGOSAURERNE tilhører de pansrede dinosaurer. De levede fra midten af den geologiske tidsalder Jura til slutningen af Kridt, en periode på næsten 100 millioner år. De planteædende dyr var middelstore målt med datidens dinosaurmålestok – op til ni meter lange og fire meter høje – og deres fodspor kunne blive op til en halv meters længde.

»De var ikke særlig hurtige. Til gengæld var de ekstremt svært pansrede, og det var en god overlevelsesstrategi,« forklarer Milàn.

Stegosaurerne havde nogle kæmpemæssige panserplader ned ad ryggen, og de kunne svinge

FORTSÆTTES SIDE 4

HJEMME-GRAVAD LAKS SIDEN 1971

Lige siden starten af A Hereford Beefstouw har vi serveret hjemme-gravad laks. Opskriften er hemmelig, men vi kan godt afsløre, at det tager 6 dage.

A HEREFORD BEEFSTOUW

København: Åbenrå 8 - 33 11 91 90 og ved Tivoli: 33 12 74 41 Herning: 97 12 35 44 Århus: 86 13 53 25
Kolding: 75 52 00 87 Odense: 66 12 02 22 Aalborg: 98 12 75 22 Skive: 97 52 53 25 v/Kruså: 74 67 30 00
Kastrup: 32 48 31 41 Hong Kong: (852) 2136 0695 Göteborg: (46) 3177 50 441 Nuuk: (299) 32 42 22

FORTSAT FRA FORSIDEN

På sporet af Amerika

kraftfuldt med halen, som var udstyret med fire lange pigge og udgjorde et frygtindgydende forsvarsvåben.

»Man har fundet en af de store rovdinosaurer, en Allosaurus, med en brækket halepig fra en stegosaur inde mellem ribbenene. Så man kan se, at halen har været brugt som våben,« fortæller Jesper Milàn.

Stegosaurerne havde deres storhedstid for omkring 150-160 millioner år siden. Store flokke af de pansrede dinosaurer levede på kæmpekontinentet Laurasia, som bestod af det nuværende Nordamerika, Europa og Asien. Men da jordskorpebevægelser i Jura-perioden fik Laurasia til at revne, opstod der et havområde mellem Nordamerika og Europa – begyndelsen til det, vi i dag kender som Atlanterhavet. For 150 millioner år siden – dengang en stegosaur satte det fodspor, som Jesper Milàn fandt i Utah – havde der allerede været hav mellem Europa og Nordamerika i ti millioner år. Derfor var den danske geolog forbløffet over den store lighed mellem de europæiske fodspor og det nye amerikanske fund.

»Det fortæller, at faunaerne var meget ens i Nordamerika og Europa, selv om de havde været fysisk adskilt i adskillige millioner år,« fortæller Jesper Milàn.

For udover de ens fodspor er der også fundet skeletrester i både Nordamerika og Europa af Stegosaurus, den type stegosaur, som har givet navn til hele denne gruppe af dinosaurer. Og Stegosaurus er nu Jesper Milàn's bud på den mest sandsynlige bagmand bag fodsporet Deltapodus. Så både den indre opbygning og den ydre fremtoning har været praktisk taget uforandret på de to kontinenter igennem ti millioner år.

Det står i skarp kontrast til den forskel-

ligartede udvikling, man ser hos mange andre dyr, når de bliver splittet op i adskilte samfund. Et nærliggende eksempel er dinosaurernes efterkommere, fuglene, der ofte udvikler sig til morfologisk meget forskellige arter efter kort tids fysisk adskillelse af fuglesamfundene. Bedst kendt er nok de såkaldte Darwin-finker, som Charles Darwin opdagede på Galapagos-øerne, og som var med til at forme hans teori om arternes udvikling i det berømte værk *Origin of species* fra 1859. Men Stegosaurus var åbenbart en robust model, som ikke behøvede at tilpasse sig de lokale luner, men fortsatte med at trampe rundt i både Europa og Nordamerika og sætte de samme deltaformede fodspor i millioner af år.

Når nu Stegosaurus trampede rundt i millioner af år, så må der også være afsat millioner af Stegosaurus-fodspor. Derfor er det umiddelbart et mysterium, at der kun er fundet omkring en snes aftryk af de store dyrs fødder. At der rent faktisk findes så få fodaftryk, giver dog i sig selv vigtige oplysninger om dyrenes levevis.

»Fodsporene er afsat i det bløde mudder fra Jura-tidens floder. De andre dinosaurer finder du bunkevis af spor fra i mudderet, så de har nok holdt sig tæt til floderne. Men stegosaurerne har sandsynligvis kun været sjældne gæster ved floden, når de skulle ned at drikke. De har sikkert levet på det tørre land, hvor fødderne ikke har sat dybe mærker. Det er den mest sandsynlige forklaring på de sjældne stegosaurfodspor,« forklarer Jesper Milàn.

Stegosaurerne har sandsynligvis levet i skoven, hvor de med deres indadvendte kløer på de forreste fødder – eller snarere hænder – har kunnet gribe om træstam-

TRYK

FOTO: JESPER MILÀN

Det sensationelle fund af Deltapodus – et fodspor af den pansrede dinosaur, Stegosaurus. Der er tale om en sandudfyldning af selve fodsporet til venstre for kniven, og den naturlige afstøbning er her vendt om.

merne og rejse sig op på bagbenene, så de på den måde har kunnet nippe de mest saftige blade i sig. Jesper Milàn har efterhånden en hel del stegosaurfodspor på sit scorekort. Ud af de 40 fund på verdensplan har han været med til at finde de ti. Det nordamerikanske fodspor er allerede blevet fragtet til The Dinosaur Institute i Los Angeles, hvor det skal udstilles sammen med dinosaurskelettet, der blev udgravet på den samme ekspedition, som Jesper Milàn deltog i.

»The Dinosaur Institute har lavet nogle arbejdende værksteder, hvor præparationslaboratoriet er flyttet ind i selve udstillingen, så de besøgende kan se forskerne rense knoglerne og fodsporet, og de kan stille

Det sydlige Utah er et sandt eldorado for dinosaurentusiaster. Ved byen Blanding vrimer det med fodspor fra mange af fortidens kæmper som her, hvor den danske geolog Jesper Milàn har gjort endnu et fund.

spørgsmål til forskerne, mens de arbejder,« fortæller Jesper Milàn.

Den danske geolog har nu slået en streg over den tekst, han i foråret skrev om de unikke europæiske Stegosaurus-fodspor. Til gengæld har han allerede kastet sig over en ny artikel om det sensationelle nordamerikanske fund. Artiklen bliver publiceret i det ansete tidsskrift *Journal of Geology*, men inden da ser den danske geolog frem til at præsentere fundet på Annual Meeting of The Palaeontological Association, som bliver afholdt i Glasgow til december.

Henrik Olsen er geolog og videnskabsjournalist

Værdikamp. Der er ikke altid arbejde til den, der gider arbejde, og så må man finde på noget, så han holder sig i ro.

I dit ansigts sved

Af ARNE HARDIS

I den offentlige debat hersker en pudsig tendens til at opdele den politiske strid i en for tiden noget fornemmere værdikamp om emner som straf, udlændinge og lektier og så den mere hverdagsagtige og kedelige, som handler om de økonomiske midler og deres fordeling. Opdelingen er lidt mærkelig – som om spørgsmålet om, hvem der skal nyde frugterne af ens indsats, ikke i både direkte og overført betydning handler om værdier.

Helt tydelig bliver denne dybe værdidimension af den økonomiske kamp, når man går til synet på rigdommens kilde, den arbejdende, når denne midlertidig er uden for beskæftigelse. Den arbejdsløse, kort sagt. Det har Rockwool Fondens Forskningsenhed dokumenteret med en gennemgang af 150 års avisdebat, som efter en lille serie arbejdsnotater nu afsluttes med cand.mag. Bent Jensens *Hvad skrev aviserne om de arbejdsløse?* Værket, der udkommer i næste uge, gennemgår kronologisk debatten fra 1840'erne til 1990'erne med afsæt i en håndfuld landsdækkende og regionale aviser.

Dybest set har behandlingen af arbejdsløse haft angsten for revolte og kommunisme siddende mere eller mindre diskret i den offentlige debats sufflørkasse. Som Bent Jensen afslutningsvis noterer, har de politiske partier i krisetider været parat til at yde de ledige en ekstra indsats for at forhindre økonomisk nød »og i værste fald: At de kom til at udgøre en trussel mod det danske samfundssystem.«

Endnu i 1880'erne kunne Højre konkurrere med et sønderlidt Socialdemokrati

om at varetage de arbejdendes interesser med talstærke organisationer som Høires Arbejder- og Vælgerforening, men herefter kom truslen mod det socialdemokratiske bygningsværk vanligvis fra venstre kant. Som under de store syndikalistoptøjer i kølvandet på Første Verdenskrig. Bent Jensen fortæller med Ove Rodes dagbog som kilde, at Stauning op til optøjerne på Grønttorvet i november 1918 var »noget ængstelig« og fandt det nødvendigt, at Socialdemokraterne formulerede nogle krav for at tage luften ud af bevægelsen. Det var Røde enig i – og han fandt det vigtigt, at Stauning kunne få æren for kravene.

Også DKPs gennembrud i starten af 1930'erne tog afsæt i arbejdsløsheden. De Arbejdsløses Aktionsudvalg med en vis Aksel Larsen i spidsen krævede offentlig hjælp og anviste vejen til pengene: »Vi maa overbevise Magthaverne om, at vi er mange, og at vi er Folk, der kan sætte Magt bag vores Krav. Saa lukker de op for Kassen, men heller ikke før.« I Nakskov lod man handling følge ord – arbejdsløse under kommunistisk ledelse trængte ind i byrådsalen og fremtvang ekstrabevilling til hjælpe-kassen. Nogle af ballademagerne blev selvfølgelig efterfølgende fængslet, de var »kommunistiske Kasketdrengene«, som *Berlingske Tidende* formulerede det. Kasketdrengenes egen avis, *Arbejderbladet*, betegnede på sin side Socialdemokratiets indsats på ordensmagts side som bevis for, at partiet bestod af »ægte Politisocialister« og »Socialfascister«, som fik den pacifistiske maske revet af »Judasfjæset«.

Efter befrielsen var fuld beskæftigelse på både De Konservatives og Socialdemokra-

SKAL DE HAVE VORE BOLIGER?

SKRIV TIL
Ken
Kvæsthusvej, København V

19 ÅR IKKE NOK

En 21-årig skrev den 30. juni om den tyske ungdom.
Det er ganske rigtigt, at det nu er næsten en generation siden, at tyskerne bevoitne nå det som er

Jeg læste en overskrift, der hed De faglærte udlændinge er velkomne.
Denne overskrift led ubegygt i mine ører.
Jo, selvfølgelig er de velkomne, hvis de som nogen kommer med deres eget hus på ryggen. Men ellers – nej tak!

Hvor skal de udenlandske arbejdere bo? Vi har ikke lejligheder til vore egne arbejdere. Det er jo derfor, de flygter til udlandet.
Hvis ryglet taler sandt, bliver der

virkelig skaffet boliger og lejligheder til såvel udenlandske arbejdere som flytninge, men jeg forstår ikke, hvorledes regeringen tør så meget som bare tænke på at stramme boligproblemet. Det vil kaate en voldsom brand ind i de boligløses sjæl. Min datter og svigersøn betaler 887 kr om måneden for 2½ værelse i skråstet byggeri helt ude i Birkerød. Er det den slags byggeri, man vil putte udlændingene ind i? Skal staten give dem huslejeløst? Jeg ved, at Danfoss og Landevert-tet mangler arbejdskraft og har funktionær boliger. Men de er jo ikke de eneste, der mangler arbejdskraft.

Jeg og andre er jo ikke dumme, end at vi kan regne ud, at man ikke skaffer udenlandske arbejdere til landet, uden at give dem noget at bo i. Det vil altså sige, at det skal læses fra vore egne.

Skal vi have udenlandske arbejdere, må der den klausul på, at det kun må være bygningshåndværkere, og at de skal være dygtige.

Hegeringen vil jo tænke for os alle sammen. Men den gæber over mere, end den kan klare.

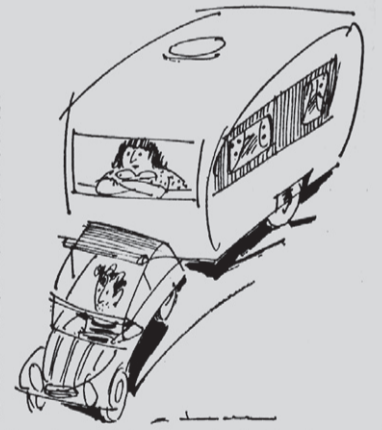
B. Gloerfelt-Tarp, Gjernersgade 14.

DUERNE

— MÅ JEG LIGE BEMÆRKE

Med sorg og harme så jeg forleden en masse duer stå klumpet sammen på Rådhuspladsen i håb om at få mad.
Hvem er det, der uden at tænke på de stakkels dyr uden videre inddrager bevillingen til at sælge duefoder? Det var mere rimeligt, at man sørgede for en human aflivning.
Kunne det ikke lade sig gøre, at kommunen opsatte nogle automater med duefoder? Der er jo dog mange mennesker, der hellere end gerne vil give duerne lidt at spise. Dette gælder ikke mindst vore turister.

Dutt, Herlufholmsvej.

De er velkomne hvis de kommer som sneget med hus på ryggen.

Ekstra Bladet juni 1964. Udlændingsspørgsmålet var et boligspørgsmål.

tiets program, for sidstnævntes vedkommende i voldsomt ordvalget egnet til at tage luften ud af et stærkt DKP. Man skulle have bedriftsråd, sektionsråd og et samfundsøkonomisk råd, som gradvis skulle »omskabe den privatkapitalistiske Industri her i Landet til en samfundsmæssigt drevet Industri, hvis Maal ikke er private Profitter, men Velstand og Behovstilfredsstillelse for Befolkningen.«

Helt frem til 1974 kunne spørgsmålet om samfundsmodel tvinges på dagsordenen, når ledigheden steg – og også fra lidt uventet kant. Daværende statsminister Anker Jørgensen kom i august det år på *Aktuelts* forsids med »en ny tanke«: at de ansatte skulle udstyres med et veto ved fabrikskrak. Et veto skulle kunne udsætte en pludselig lukning, mens de ansatte blev inddraget i forsøget på at køre bedriften videre »eventuelt i samarbejde med samfundet«.

Som bekendt har der også tid efter anden været hed diskussion om det modsatte problem, når man var løbet tør for arbejdsløse; skulle man så hente nogen ind udefra? Den debat begyndte i starten af 1960'erne, hvor blandt andre en cand.polit. Harald Martinsen forklarede, hvor smart det ville være at have udlændinge til det grove arbejde. Og skulle konjunkturerne vende, forklarede Martinsen med henvisning til schweiziske erfaringer, kan man »jo sende dem hjem, før turen kommer til schweizerne selv at komme ud i arbejdsløsheden. Det er måske en kynisk tankegang, men den er rational.« Det var i 1964, og det var i *Politiken*.

Bent Jensen: *Hvad skrev aviserne om de arbejdsløse? – Debatten fra 1840'erne til 1990'erne.* Gyldendal.